

7.11 Oude rekeningen voor reparaties en wijzigingen aan toren.

De rekeningen die mensen voor werk aan de toren bij de gemeente indienden zijn vanaf begin 17de eeuw tot 1945 grotendeels bewaard gebleven. Het zijn tot 1838 de z.g. burgemeesterrekeningen, in de wandeling *dorpsrekeningen* genoemd. Voor Leende kunnen ze geraadpleegd worden op het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven.

Ze zijn doorgenomen op het onderhavige onderwerp en hieronder weergegeven voor zover het reparaties en wijzigingen aan de toren betreft. Vanaf 1710 werden de eerste notities op dit onderwerp gevonden.

Vanaf 1838 werden de rekeningen betaald door het kerkbestuur en die worden bewaard in het parochiearchief en die zijn eveneens doorgevlooid en in de tabel opgenomen.

Opmerkingen:

1. Tekst tussen dubbele haken is toelichting door de auteur
2. Kosten in guldens, stuivers en penningen (1 gulden = 20 stuivers en 1 stuiver= 18 penningen, dat laatste gold voor ongeveer de 18de eeuw, een penning was ook geen munt maar de benaming voor 2 duiten), vanaf ongeveer 1817 werd het decimale stelsel ingevoerd^{Wiki} en zijn de bedragen in guldens en centen (er is een periode dat beide muntsoorten naast elkaar bestonden)
3. Het jaar van uitbetaling voor een handeling ligt vaak één jaar later na die van de handeling. In de tabel wordt het jaar van handeling aangehouden maar soms is dat niet ondubbelzinnig te bepalen en vindt de bepaling plaats door de omstandigheden te bekijken.
4. Sommige posten zijn niet uit de dorprekeningen afgeleid, ze betreffen dan handelingen aan de toren uit andere bronnen verkregen en passend in deze reeks (voorbeeld is het jaar 1714)

Jaar	omschrijving	kosten	benaming document
1710 (of 1711)	Betaalt aen Jacob Jan Doelis dat hij had geholpen aenden balck tot den toorn die hij uijt het cannicker bos soude haelen en waken tsamen 1-0-0	1.0.0	A0266-89
	Betaelt aen Jan van Mierlo vant voor spannen van den voorschreven balck	?	
	Betaelt aen Dirck Hendrickx als voor 1-0-0	1.0.0	
	Betaelt aen Bartel Goorts als voor 1-0-0	1.0.0	
	Betaelt aen Jacob Jan Dielis dat hij den voorschreven balck tot Leende most leveren op sijn kosten 5-0-0	5.0.0	
1712			
1713			
1714	Bouw nieuwe spits, er is een bestek opgesteld door de drossaard, schepenen en kerkmeesters voor de herbouw van de spits, een transcriptie van het document is in bijlage 7.10 opgenomen	515	A-0210, nr.1653, fol. 42 t/m 44 gedateerd 11 mei 1714
1715	De heren Staten Generaal der verenigde Nederlanden reageren op 30 augustus 1715 op een verzoek van de gemeente Leende om een lening van f 3000 aan te gaan tot herbouwinge van de Toren aldaar . Er wordt goedkeuring gegeven voor een lening tot f 1600, voorwaarde hierbij is dat de rente maximal 4% mag bedragen en dat in vier termijnen wordt afgelost		A0266-413
1716			
1729	.....aen den selven (gerrit Daems timmerman) voor een schampitaal (?) aen den thoorndeur aen het luyhuys te maken	0.4.0	A0266-18, p. 31
1730			
1731			
1732			
1733			
1734 (of 1735)	Betaald aan Leendert Ditscheij mr. metselaar en leijdecker alhier, anno 1735, 45 gulden en 8 stuivers voor verdient arbeids loon aen het huijs van den schoolmeester, gemeents steenen puth, toorn en andersints	?	A0266-103
	Betaald aan Leendert Ditscheij mr. metselaar tot Leende fl.12,- Nog gewerkt aan de galmgaeten om die te besetten en bij te metselen alsoo de selve al te maal waeren uijtgevallen dat in berijkel was om te vallen, met zijn knegt saemen 12 dagen. A 1gld daags 12-0-0	12.0.0	
1735			
1736			
1737			

1738	Beers tinnengieter uit E. Lev 15 pond lood om venster in de appel te bekleeden	1.19.2	A0266-A0266-26, p.34
	Dielis van Gael, timmerman, Rep luyhuis	0.3.8	A0266-26, p.35
	Dielis van Gael, timmerman, venster in de appel met lood bekleeden	0.6.0	A0266-26, p.35
1739			
1751	Rekening van Jan van Gael Een venster aen den toren en de solder geripperert en nog ander ripperasti 5 schofs 1-5-0 Nog een planck aen het beschoot aen den toren van 5 voeten 0-7-0 Opmerking: schoft is ¼ dag Nog aen het hout van den wijsen verseijde keeren en ook vast gemets 1-15-0 Nog een halven dag aen den toren 0-10-0	3.17.0	A0266-108
	Meester Lendert Ditschij gewerckt in Juni 1751 aen den toeren van Leendt 7 daegen tot 2gl 10 st dagh 17-10-0 Voor den kneght 2gl dagh 14-0-0	31.10.0	
1752			
1753	Debet aan Leendert Dits leijdekker en metselaar te Leende In mej 1753 2 dagen gemest aan den toorn onder de galm gaeten A 2 gulden daags is 4-0-0	4.0.0	A0266-109
1759	Aen W. Geldens voor twee manden kalk gebruikt aen de toorn 2-0-0 Aen J. van Deursen voor 21 vat kalk gebruikt tot reparatie van den toorn 12-0-12 Aen Jacobus Vermeulen voor tien karre sant gebruikt aen den toorn 0-15-0 Aen idem mvoor een emmer gebruikt aen den toorn om de kalk en steen op te trekken 0-8-0 Aen de wed. Jan Bax 3 pond(?) leijnagel gebruikt aen den toorn 0-16-0 Aen Leendert Ditscheij voor 12 dagen aen den toorn te arbeijden met het decken en repareren van den selven 30-0-0 Francis van Laer hoven Nogh 32 voet plancken geleevert aen den tooren voor 32 st. nogh een half pond nagels ?-1-2 Nogh twee vensters gemackt in den tooren 2-10-0 Aen Hendrik Jacob van Asten voor 1100 steenen gebruikt binnen aen den toorn en bellefort , 6-18-0 Aen Francis van Laerhoven mr. timmerman voor	52.17.12 ((zonder vensters))	A0266-113
1761			
1762			
1763	Reeparat van den tooren tot Lende 1763 den 30 april neegenne seetig gulden vijftien st. Lambert van Buel mester leijdecket tot Eijndhoven 79-15-0 26 april 1763 Wilhelmus van Eupen voort geleevert loot aen den toren van Leend de somme van 8-19-0	79.15.0 8.19.0	A0266—115 ((deze posten in 1765 afgerekend))
1764			
1765	Wilhelmus van Eupen gelevt loot gebruikt aen het sprits van den toorn 8-19-0 Jan van Gaal timmerman, reparatie aen de trappen van den toorn en geleverde planken 18-5-8 Wouter Snieders geleverde nagels gebruikt aen de pastorije en toorn 4-6-6 Peter Bax geleverde verff gebruikt boven aen het spits van den toorn 1-17-0	1.9.0 18.5.8 4.6.6 1.17.0	A0266-115
1766			
1767	Hendircus van Buel nog voor vocatie om eenig werk aen den toren te visiteeren komt 3-0-0 Hendrikus van Buul voort visiteeren van de mueren boven aen den toorn off daer geen verval aen was. 3-0-0	3.0.0 3.0.0	A0266-117
1768	Peter Bruijn wegens verdient arbeids loon aen den toorn etc. 14-0-0 Willenm de Jongh mr. timmerman, gedane reparatienaen de pastorije huijsinge, gemeents toorn , schoolmrs huijs, gelevt hout 35-15-4 Wouter Snieders wegens geleverde nagel gebruikt aen den toorn en pastorije huijsinge 2-4-8 Betaelt voor mande gebruikt aen den toorn daer den selven gerepariert wierd 0-3-0 Hendrik van Asten voor 400 leijs steenen gebruikt aen den kerk toorn 4-8-0 Jan Tonis voor vragt van een kar steen gebruikt tot den toorn 0-4-0 Willem Rogier Clercx voort bijhaalen van sant gebruikt aen den toorn en	14.0.0 17.0.0 ((geschat)) 1.0.0 ((geschat)) 0.3.0 4.8.0 0.4.0 0.12.8	A0266-118

	Leenderdijk 0-12-8		
	Peter Bruijn krijgt van de borgemrs f.74-10-0 voor repareren van den toren.	74.0.0	
1769			
1770			
1771	Aan francis Vermeulen voor geleevert loot gebuykt aan de thoorn de somme van	1.10.0	A0266-120
	Hendrick van Buel mr.leijdecker en verwer tot Eindhoven voor reoparatie aen de daake van de pastorie en schoolmeester huijse els meede het sptis van den toorn (mitsgaders voort op verwen van de uurweijser aen den toorn tot Leende) 6-3-5	?	
1772			
1773			
1774			
1775	Dielis van Hoek Mr Leijdecker en metselaar Rep rond som(?) der thoorn, de steenen die daar uijt en los waren ordentelijk te repareren en in smeren alsmede voor eenstuk nieuw leijendak onder aan den thoorn aan de noordseyde te leggen	257.0.0 aanbesteding	A0266-55, 10v, A0266-124
	Jan van Zeeland Mr leydecker voor 't visiteren en examineren van het leyendak onder den voors ^{te} thoorn tot Leende	2.10.0	A0266-55, p10v, A0266-124
	Aen Wilhelmus van Engelen voor veertien vat geleverde kalk gebuykt aen den Thoorn tot Leende	7.0.0	A0266-55, p.11v
	Aan trekgeld voor den laagsten moeten doen den thoorn tot Leende publque aanbesteed worden	5.4.0	A0266-55, p.12v
	Aan Wouter Verbiesen Mr.metselaar tot Leende voor het visiteren en examineren van den gemeents thoorn tot Leende	2.0.2	A0266-55, p.13v/14
	Aan Francis van Laarhoven voor het repareren van de solder (onderdeel van meer werk buiten toren)	14.0.0	A0266- 124
1776	Betaald voor trekgeld van den laagsten insetter doen der Schoeffels in den thoorn tot Leende op de 13 juni 1776	2.10.0	A0266-55, p. 13v
	Aan Jacobus van Buel Mr Leydecker voor 't maken van nieuwe schoeffels inden thoorn tot Leende deselve te bekleden met leyen met de leverantie van hout, leyen naagel als onders volgens publike aanbestedingen dato 13 juni 1776	235.0.0	A0266-56, p.10v
	Aan Yacobus van buel gegeüen? van den tooren	78.0.0	A0266-122
1777			
1778	Aan Jacobus van Buel voor een jaar onderhoud van 't Leyendak van de thoorn benefens.....	14.0.0	A0266-123
	Betaalt aan denselve (Jacobus van Büel) voor geleverde nagels gebuykt tot reparatie aan de gemeents Thoorn	0.10.0	A0266-57
1779			
1780	Wegkruijen van steengruijs uijt het lujhuijs op straat tegen de schans van de kerck		A0266-, 394/395
1781			
1793			
1794	Op 26 augustus aan P.van Laarhoven en P. van Gaal voor 2x visiteren van de toren (n.a.v. het) 2x inslaan van de donder en bliksem samen verdient	2.16.0	A266-410
	24 september venster in toren gemaakt	0.14.0	
1795	20 februari (zelfde personen als 1794) venster in toren gemaakt en alle moeten sluiten en naar sien verdient	0.18.0	A266-410
	Alle vensters moeten sluiten	0.6.0	
	Betalen aan Jan Beliën voor Ruyt in een venster	0.2.8	
1796			
1797	Aan francis verhoeven wegens gedane reparatie aan den Toren gemeentes huizingen en	5.10.0	A0266-137
1798	Den ondergetekende geleevert door order van de municipaliteit der 17 mej 1798 15 elle saaij de el kost 11 stuyvers Voor een vaan aan den toren maakt Nog geleevert garen, lint en maakloon betaalt	8.5.0 0.12.0	A0266-138
	Den inhoud dezses voldaan J, Mack		
1799			
1800			

1801	Den 13 April verdiend an de gemeente van Leende aan het slot van het lujhuijs van de kerk Nog verdiend aan het slot van den toorn Voldaan Jost Kuijper	0.4.0 0.6.0	A0266-141
1802			
1803	Den 11 november ½ dag gewerkt aan de duer ((deur)) onder de toren P. van Laarhoven	0.9.0	A0266-143
1804			
1805			
1806			
1807	((uit een rijtje op een rekening)) Nog verdient aan het slot van 't lujhuijs	0.12.0	A0266-147
1808	1808 ((volgens Resolutie van de Landdrost* uit een paar posten)) De vlag op den tooren gebragt volgens resolutie den 1 mej en den 2 september ontvangen door P. van Gaal	5.5.1	A0266-148
	1808 geleverd 27 manden kalk 26 strs den mand 12 april 18-08 voldaan P. van Gaal ((geen vermelding van toren, pro memorie als eventueel werk aan toren nog bekend wordt))	35.2.0	
1809			
1810			
1811			
1817			
1818	((vervolg van artikel over klokken door p. van laarhoven)) Den 9 maart de kerk en toren geviezenteerd doen den donder er is in geslaagen	2.4.0	A0266-1052
1819			
1829			
1830			
1831			
1832			
1833	Aan leijdekker	149	PAL , IV, 9a, 28/12, p.4
	Aan leijdekker	328,50	PAL, IV, 9a, 28/12, p.4
1834	2000 leijen	39,75	PAL , IV, 9a, 30/7, p.7
	J.M. Schoofs leijendekker	50	PAL , IV, 9a, 30/7, p.7
	Reparatie waarschijnlijk vanwege gebruik als gevangenis		PAL , map 6, nr. 15
1835	5000 stenen (toren of kerk?)	55	PAL , IV, 9a, 9/7, p. 11
	Doris van Velthoven, 13 dagen	11,70	PAL , IV, 9a, 20/7, p. 11
	M. Schoofs leijendekker	57,45	PAL , IV, 9a, 28/7, p. 11
1836			
1837			
	Aan Conrad Fracis Janssen voor het maken van een nieuwe nationale vlag	f 4,05	A0266-1072A
	5 ellen Rode stof	1,00	
	5 ellen touw	0,871/2	
	5 ellen witte stof	0, 62 ½	
	Geverfde stok	0,50	
	Afhalen stof en maakloon	1,05	

		4,05	
1838	12 augustus 1838		
1839	Geen notities		
1840	Geen notities		
1841	Geen notities		
1842	Geen notities		
1843	Geen notities		
1844	Rep toren aan W. van Kuyk ((moet omvangrijk geweest zijn vanwege hoog bedrag))	300 ((350 op losse borderel))	PAL , IV, 9a, 16/10
	Lev 6 ½ mud tras aan de toren	13	PAL , IV, 9a, 7/11
	Lev 4500 leijen met vrugt	60,26	PAL , IV, 9a, 26/2
1845	Aan B. Schoofs leijendekker verdiend aan kerktoren	46,00 1/2	PAL , IV, 9a, 26/4
	Lev 1000 leijen aan toren ((deze drie posten zullen bij het omvangrijke werk van 1844 gehoord hebben))	14	PAL , IV, 9a, 8/5
	Aan Van Pelt wegens plavuisen in kerk (waarvan ook in torenportaal)	453,44	PAL , IV, 9a, 26/6

1846	Geen notities		
1847	Levering beeld H. Antonius	90	PAL , IV, 9a, 3/5
	Aan leijendekkers ((toren?))	33,20	PAL , IV, 9a, 2/9
1848	Geen notities		
1849	Aan leijendekkers ((toren?))	45,90	PAL , IV, 9a, 25/7
1850	Geen notities		
1851	Aan A. van Mierlo timmerman ((toren?))	22,85	PAL , IV, 9a, 7/6
1852	Geen notities		
1853	Geen notities		
1855	Geen notities		
1856	Bliksem onder het kruis met romme geblust		PAL , Loon, I, 6, pag. 39
1857	Geen notities		
1858	Geen notities		
1859	In het jaar 1859 in Juny sloeg op den namiddag te ca 3 uren blixem in de peer van den toren, zonder echter brand te veroorzaken; alleen waren eenige balken en vooral het spits beschadigd. De onkosten voor de Maatschappij beliepen circa f. 300,-- ((de Maatschappij was de verzekeringsmaatschappij))		PAL, map 8, nr. 65
1860	Geen notities		
1861	Geen notities		
1862	Geen notities		
1863	Geen notities		
1863	Vanaf 23/ t/m 10/10 twintig posten voor de bouw van het nieuwe ((zang))koor als volgt samengevat: J.Peets, aannemingssom in drieën betaald aan Rooy en Vasen te Budel aannemingssom van het koor etc Aan P. Maas voor reparatie aan slot en 20 sleutels voor het koor Aan F. vd Linden voor kostgeld steenhouwers en orgelopbouwers Aan C.Spoorenberg Eindh. voor geleverd hardsteen & bewerking Aan .. Engelen voor het metselen aan het koor Aan Jac van Mierlo als oeperman aan het koor (2x) Aan A. van Mierlo werk aan koor als timmerman (2x) Aan de Werd voor touwen om te steigeren Aan J. Hezemans voor levering van hout voor orgel Aan H. van Mierlo voor levering ijzer voor orgel Aan G. Peereboom voor plafoneren nieuwe koor Aan P. Maas voor geleverd ijzerwerk aan het orgel Aan H. A. van Asten voor kostgeld der plafoniers	253,90 642 6,70 56,87 203,70 7,46 18,45 12,86 2,05 20,68 0,50 12,37½ 7,60 10,00	PAL , IV, 9b
1864			
1865			
1877			
1878			
1879	Kerk (en torenportaal) krijgt een nieuwe vloer		PAL , map7, nr.68
1880			
1881			
1882			
1883	een begroting tot herstel van de toren, 'die van zijne oudheid hier en daar in verval geraakt, vooral in de contreforts, de trap en de versierselen,-- die groote onkosten vereischt, vooral op de hoogte, en die zeer af staat bij onze van buiten vernieuwde kerk'. En het jaar daarop wordt inderdaad de goedkeuring verkregen voor het herstel van de toren		PAL , Loon, I, 5, p. 14
1884	Bestek van de restauratie opgemaakt door architect C.Weber: De uit te voeren werken zullen bestaan: 1. in het leveren van al het benodigd stijgermateriaal en gereedschappen tot uitvoering van de herstellingwerken aan genoemde toren benodigd en het onderhouden daarvan in een goeden staat tot de volledige oplevering van het werk. 2. het afbreken en uitkappen van al het gebrekkig of losgeraakt metselwerk	f 8721,25	PAL , map 7, nr. 85 en 85c

	<p>van den toren en den traptoren ten ongevaren bedrage van 151,50 cub. Meter¹).</p> <p>3. het maken van 85 nieuwe trappen in den ten dele nieuwe¹) traptoren volgens nadere opgaaf van portland Cement in harde steen gegoten en dezelve te plaatsen.</p> <p>4. Al hetgeen aan den toren enz. met profiel steen te herstellen is, met nieuwe beste hardgebrande profielsteen zuiver in maat en kleur met de voorhanden Profielsteen overeenkomende te herstellen.</p> <p>5. Al het gebrekkig maaswerk van de spiegels van metselwerk, blinde ramen, cordons en daklijsten, zijnde van zandsteen, degelijk te vervangen door maaswerk zuiver naar dezelve profillen en maten bewerkt zijnde van beste Savonnièresteen, zijnde [-] 11 cub. Meter²).</p> <p>6. Te verwerken en te plaatsen voor ankers schieters, kettingankers, kropankers en bouten enz. te leveren, te verwerken en te plaatsen ca 2000 ned. pond geslagen ijzer.</p> <p>7. Al het dakwerk hetgeen door de restauratiewerken mocht zijn beschadigd, moet degelijk met nieuwe leien van beste kwaliteit en in kleur met de oude overeenkomende worden hersteld; daarvoor te rekenen 50 vierkantmeter.</p> <p>8. Het herstellen van de klokkenstoel: daarvoor te gebruiken best inlandsch eikenhout en best Zweedsch ijzer.</p> <p>9. Een nieuwe vloer onder den klokkenstoel van best eikenhouten geschikte planken ter dikte van 3 centimeter.</p> <p>10. Al het voegwerk van den toren aan de zuid en westzijde van den toren "met beste voegkalk te vernieuwen en aan de twee andere zijden degelijk te herstellen. De voegen moeten zijn zoals aan het oude werk te zien is.</p> <p>11. Langs de daken met den toren in aanraking zijnde nieuwe loketten van lood zwaar 20 n.pd per vierkantmeter.</p> <p>12. In de aannemingsom een som van fl 700,- te begrijpen voor onvoorziene toevallen. Deze som kan geheel of ten deele worden verwerkt door den architect, door het kerkbestuur, gelast met het toezicht over de werkzaamheden, indien daartoe een schriftelijke lastgeving wordt verstrekt.</p> <p>13. In de inschrijvingsom moet zijn begrepen de kosten van alle bouwstoffen, werkloon, transportkosten enz., zoodat de som wordende de aanbestedingsom waarvoor de inschrijver het gehele werk als aannemer ten uitvoer brengt.</p> <p>De begroting van dit werk komt totaal op f 8721,25</p>		
1885			
1886			
1887	C.Verhoeven Het slot van den tooren in order gemaakt en 2 nieuwe szleutels der bij geleverd f.1,65	1,65	A0266-1120
1888			
1889	Orgel grote reparatie		PAL , map 7, nr. 86 en map 8, nr.9, ook vermeld door. Jesper en Jongepier
1890			
1891			
1892	C.Verhoeven te Leende. Werkzaamheden aan de deur van den toren, f.1,10 Specificatie hiervan: het szlot van De Deur van De tooren in order gemaakt en eenen nieuw szleutel Der bij gemaakt	1,10	A0266-1125
	Joseph van Kuijk Leende Gelever 2 Meter planken vuuren dikte 2 cente meter aan het klokken huis en koste de meter 0,6 cente 1,20 gelever 1 kilo spijkers 0,20. Aan werloon 10 uren 1,10	2,50	
1893			
1894			
1895	In mei van dat jaar wordt enige herstelling aan het metselwerk van het bovengedeelte van de toren nodig geoordeeld om grote onkosten in de toekomst te voorkomen. Maar als in juli na plaatsing van de steigers een hernieuwd onderzoek plaatsvindt door de heer Booms uit Eindhoven en opzichter van Mierlo uit Soerendonk, blijkt dat in 1884 met het werk aan de		PAL, map 8, nr. 48

	toren geknoeid is, en dat een der contreforten zo slecht is, dat deze de komende winter niet zal overleven, als daar geen reparaties verricht worden. De beraamde kosten van 200 gulden zullen dan ook met 500 gulden overschreden worden. De toren moet gestut worden		
1896			
1897			
1898	Reparatie aan orgel	<i>f</i> 200 à <i>f</i> 300	PAL , map 8, nr. 65
1899			
1900			
1901	Orgel en zangkoor verplaatst	<i>f</i> 1022	PAL loon, I, 6, pag. 46 PAL , notulen, pag. 89, 1901 map 8, nr. 77.
1902			
1903			
1904	Restauratieonder leiding van Jos Cuypers die tot 1908 zal duren. Er worden tegelijkertijd grondige wijzigingen en toevoegingen op het stenen lichaam gepleegd. Dit is reden om in dit overzicht het hierbij te laten en te verwijzen naar artikel 3-1904		
1905			
1906			
1916			
1917			
1918			
1919	Overdracht toren en klokken		Werk93
1920	Brief 2.8.1920 aan de gemeente van Theodorus Wilhelmus Cardinaal klokkenist te Leende, hij vindt <i>f</i> 50 per jaar te weinig en vraagt <i>f</i> 125. De gemeente besluit hem daarop om <i>f</i> 100 per jaar uit te keren. (een klokkenist was de man die het uurwerk in orde hield zoals ook blijkt uit het volgende) Er is een ongedateerd briefje waarin dezelfde Cardinaal zich voor <i>f</i> 32 per jaar aanbiedt om het torenuurwerk te onderhouden, dit zal geruime tijd vóór 1920 geschreven zijn		A266-644
1921			
1922			
1934			
1935			
1936	Herstelwerkzaamheden aan toren en zinken vloer klokkenkamer		PAL , Loon,III,8, pag.8